

prisilili da se između Italije i Jugoslavije odluče na ovu potonju te različite probleme koje je to sa sobom povlačilo. Poseban aspekt su i različite selektivne mjere, bolje rečeno metode zastrašivanja kojim je lokalna „narodna“, tj. komunistička vlast sprječavala njihov još masovniji odlazak. Kako se sve to odrazilo na položaj Talijana i općenitu sociološku sliku istarskoga poluotoka, najbolje svjedoči jedan od autoričinih zaključaka da je rijetko koja obitelj uspjela održati jedinstvenu fizionomiju u nadolazećim desetljećima bez razmimoilaženja i gubitka privrženosti.

I ovaj svezak završava uobičajenim prikazima knjiga te izvještajima sa znanstveno-stručnih skupova, a to su redom: „*Piero PURINI, Metamorfosi etniche. I cambiamenti di popolazione a Trieste*“ (Milan Martuslović), „*Marino MANIN, Istra na raskrižju: O povijesti migracija pučanstva Istre*“ (Ivan Žagar), „*Slaven BERTOŠA, Osebujno mjesto austrijske Istre: lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*“ (Matija Drandić), „*The Royal Body Conference*“ (Kosana Jovanović) i „*36. Pazinski memorijal – znanstvenostručni skup*“ (Ivan Žagar).

Na koncu, vrijedi istaknuti da je i ovoga puta *Časopis za povijest Zapadne Hrvatske* ponudio široku lepezu zanimljivih radova koji su s jedne strane sintetizirali aktualne trendove u znanstvenom i javnom sagledavanju prošlosti sjevernojadranskoga prostora, a s druge otvorili neke nove teme koje zaslužuju daljnja razmatranja. Ostaje nada da se na objavljivanje sljedećega broja neće čekati nove tri godine te da će se ostvariti želja urednika da se na stranicama ovoga časopisa događa konstantna konfrontacija među znanstvenicima koji dolaze iz različitih zemalja i različitih su znanstvenih usmjerenja.

Milan Martuslović

Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria, CXI (LIX della nuova serie), *Archeologia e urbanistica nelle città dell'Istria costiera*, Atti della giornata internazionale di studio (Muggia, 26 marzo 2011), a cura di Annalisa Giovannini, Trieste 2011, 304 str.

U najnovijem svesku časopisa *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria* objavljeni su radovi izloženi na međunarodnom skupu *Arheologija i urbanizam u istarskim obalnim gradovima* održanom u Miljama 26. ožujka 2011. Na skupu su sudjelovali talijanski, slovenski i hrvatski

znanstvenici koji su predstavili svoja istraživanja provedena u istarskim gradovima, a koja obuhvaćaju teme vezane uz razvoj gradova od prapovijesnih gradina do novovjekovnih gradskih naselja. Svezak otvaraju uvodni pozdravi Nerija Nesladeka, načelnika Općine Milje, zatim predsjednika Istarskoga društva za arheologiju i zavičajnu povijest Giuseppea Cuscita i rektora Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli Roberta Matijašića.

Franca Maselli Scotti, Fabiana Pieri i Paola Ventura u tekstu „Il castelliere di Elleri. Un progetto di valorizzazione“ (21-42) prikazale su povijest istraživanja gradine od kraja 19. stoljeća s naglaskom na novija istraživanja. Između 1980. i 1985. istraživana je željeznodobna nekropola, a od 1985. do 1996. gradinsko naselje, čija najstarija faza datira u srednje brončano doba. Gradina je bila kontinuirano naseljena do rimskoga doba. Projekt valorizacije nalazišta započeo je 2004. u suradnji Općine Milje (Comune di Muggia) i Konzervatorskoga odjela Furlanije i Julijske krajine (Soprintendenza per i beni archeologici del Friuli – Venezia Giulia). Da bi arheološko nalazište učinili dostupnim posjetiteljima, postavili su edukativne panele duž šetnica radi boljšega razumijevanja lokaliteta. Planiraju se novi radovi u svrhu dodatne valorizacije lokaliteta, prilikom kojih će biti potrebna i nova, sustavna arheološka iskopavanja.

U radu „Le città dell'Istria costiera. Studi e ricerche nell'ambito della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria“ (43-59) Grazia Bravar donosi pregled članaka objavljenih u prvih četrdeset brojeva časopisa *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria*. Od prvoga broja, tiskanoga 1884. u Poreču, u časopisu su objavljivani prilozi o istarskim gradovima na koje se autorica ovom prilikom osvrnula.

Pomoću suvremenih tehnika arheološkoga dokumentiranja došlo se do novih saznanja o razvoju Trsta u rimsko doba, o čemu izvješćuju Massimo Braini i Franca Maselli Scotti u članku „Una nuova pianta di *Tergeste* alla luce dei rinvenimenti fatti nell'ultimo decennio“ (61-78). Istraživanja su pokazala da je brežuljak San Giusto bio najgušće izgrađen dio grada. Najstariji dio grada nalazio se unutar zidina izgrađenih u vrijeme kasne rimske republike, sredinom 1. stoljeća došlo je do brzoga širenja grada, a obrambene zidine izgrađene krajem 4. stoljeća pokazatelj su njegova sužavanja.

O novim istraživanjima u Trstu piše i Paola Ventura. U tekstu „Nuovi dati sull'impianto di *Tergeste*: gli scavi del Parco S. Giusto“ (79-99) predstav-

lja rezultate istraživanja provedenih na mjestu planirane izgradnje podzemne garaže na sjevernim obroncima brežuljka sv. Justa u Trstu. Arheološka su iskopavanja pokazala da je to bilo ključno mjesto između prilazne ceste prema zidinama grada i obalnoga dijela, gdje su vjerojatno postojali gospodarski objekti. Kao najznačajniji rezultat iskopavanja istaknuto je rimsko terasiranje padine brežuljka.

Giuseppe Cuscito autor je članka „Dal *Castrum Muglae* al *Burgus Lauri*“ (101 – 120), u kojem obrađuje povijesni razvoj i prijelaz od prvotnoga naselja na brežuljku, *Castrum Muglae*, poznatoga u dokumentima već u 10. stoljeću, do *Burgus Lauri*, odnosno današnjega mjesta Milje koje se razvilo u kasnom srednjem vijeku uz obalu.

Katharina Zanier je u radu „Ricerche archeologiche nel palazzo di Via Krelj 6 nel contesto dello sviluppo urbano di Capodistria“ (121-133) predstavila arheološka istraživanja provedena prilikom obnove Palače Baseggio u centru Kopra. Ustanovljeni su dijelovi starije građevine iz 16. stoljeća, gotički ostaci te raniji nalazi koji ukazuju na dvojnu, stambenu i grobnu, funkciju istraženoga područja. Najstarija faza nalazišta datira se u kasnu antiku, a pretpostavlja se da pronađeni ostaci svjedoče o terasiranju zemljišta.

U tekstu „Le mura di Capodistria. Nuove scoperte architettoniche e urbanistiche“ (135-156) Darko Likar osvrnuo se na dosadašnja saznanja o koparskim zidinama i dao pregled novih istraživanja unutrašnjega reda zidina, nastaloga prije dolaska Mlečana u 13. stoljeću te vanjskoga reda zidina, konsolidiranoga 1819., koji je danas djelomično ugrađen u stambene zgrade.

O zidinama Izole piše Daniela Tomšič u radu „Le mura di Isola d’Istria dalla costruzione alla scomparsa“ (157-175). Recentnim istraživanjima ustanovljeno je da su postojala dva pojasa gradskih zidina, uništenih u 19. stoljeću. Jedan je pojas bio uži i sagrađen je u 13. stoljeću, dok je širi pojas zidina podignut u 14. stoljeću, u doba Venecije.

U članku Kristine Džin „Parenzo (*Parentium*). Esempio di sviluppo urbanistico ortogonale alla luce delle recenti scoperte archeologiche“ (177-183) Poreč je predstavljen kao prototip ortogonalnoga rimskoga grada. Nova arheološka istraživanja upotpunila su saznanja o glavnim gradskim ulicama i forumu (*Marafor*) u rimsko doba. Ustanovljeno je da je *Colonia Iulia Parentium* imala tri dekumana i najmanje četiri karda.

Vesna Girardi Jurkić opisala je u članku „Le specificità dello sviluppo urbanistico di Pola romana“(185-204) urbanistički razvoj rimske Pule podijelivši razvoj grada u četiri faze. Prvu fazu predstavlja gradnja na gradini na središnjem brežuljku, koja se datira između 1100. i 500. pr. Kr. i koja je uništena kasnijom izgradnjom. Druga faza dogodila se u vrijeme osnutka kolonije, kada je izgrađen prvi pojas zidina te Herkulova i Minervina vrata. Sljedeća faza, nakon bitke kod Akcija 31. pr. Kr., značila je novost u urbanističkoj koncepciji grada. Sagrađen je novi forum s hramovima i Slavoluk Sergijevaca te nimfej. Četvrtu fazu obilježila je podjela grada na dva sektora, *pars superior* s radijalnom podjelom ulica i *pars inferior* s tipičnom podjelom na *insulae*. U tom je razdoblju podignut i amfiteatar, dva kazališta i Dvojna vrata.

Klara Buršić-Matijašić osvrnula se u tekstu „Fianona dal casteliere preromano al porto romano“ (205-219) na razvoj Plomina od liburnske gradine do rimske *Flanoniae*, istaknuvši posebno važnost pomorskih putova u razvoju naselja. Rimsko naselje smjestilo se u podnožju prapovijesne gradine, uz obalu, na mjestu današnjega naselja Plominski Porat („Plomin Luka“).

Zaključna razmatranja iznio je Claudio Zaccaria, „Archeologia e urbanistica nelle città dell'Istria costiera. Le conclusioni“ (221-227), naglasivši potrebu za valorizacijom arheološke baštine i za daljnjom suradnjom među talijanskim, slovenskim i hrvatskim stručnjacima.

Svezak dopunjuje rubrika „Notizie“ u kojoj Giuseppe Cuscito piše o osnutku i razvoju Instituta za vjerske znanosti u Trstu („L'Istituto Superiore di Scienze Religiose di Trieste: origini e sviluppo“, 231-238), a Petro Zovatto osvrnuo se na povijest knjižnice i seminara u Trstu („Ricerca storica intorno alla Biblioteca del Seminario di Trieste“, 239-255).

Na samom kraju sveska nalaze se još recenzije, prikazi, popis knjiga i časopisa koje je društvo dobilo u 2011. te zapisnik godišnje skupštine društva s financijskim izvješćem.

Katarina Gerometta